

Türk Dış Politikasında Karar Alma Süreci: Poliheuristik Teori ve Rusya-Ukrayna Savaşı

Zeynep PARALI* Özlem DEMİRKIRAN**

ÖZ

Poliheuristik teori karar alıcıların uluslararası ortamda nasıl karar aldığını, bir kararın alınmasındaki sebep-sonuç paradigmasını yadsımadan karar sürecinde ne gibi aşamalardan geçerek karara ulaştıklarını açıklamaya çalışan bilişsel ve rasyonel yaklaşımların bir bileşkesi olarak değerlendirilebilecek bir karar alma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım sadece kararın sonuçlarına ve kararı ortaya çıkaran nedenlere odaklanmaz, aynı zamanda politika yapımcıların bu karara nasıl vardığını da incelemektedir. İkili bir karar alma sistemi öngören yaklaşım, temel itibari ile iç siyasetin dış siyasette asıl belirleyici olduğunu söylemekte ve ilk etapta karar vericilerin telaflı edilemezlik prensibiyle, siyasal kayıplardan kaçınarak dış politikada karar aldığını belirtmektedir. Sonrasında ise alternatifler askeri, ekonomik, politik, diplomatik boyutlar açısından değerlendirilerek en rasyonel olanın seçimi gerçekleştirilmektedir. Bu çalışma Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'nda, Batı ve Rusya arasındaki köprü görevini, denge politikasını ve arabuluculuk rolünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın sonucunda Türkiye'nin mevcut oluşan alternatifler içinde siyasi olarak telaflı edilemeyecek ve maliyetli olacak alternatifleri ön eleme yaparak ortadan kaldırdığı kalan alternatifleri ise rasyonel bir biçimde değerlendirerek nihai kararı aldığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda düşünüldüğünde çalışmada poliheuristik teori Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'nda belirlediği dış politika perspektifinde bir sınamaya tabi tutulmuş ve bu testi olumlu şekilde karşılayarak teori, bahsedilen dönem için Türk dış politikası karar alma sistem ve sonucunu açıklayabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karar Alma, Poliheuristik Teori, Türk Dış Politikası, Rusya, Ukrayna
JEL Sınıflandırması: F51

Decision Making Process in Turkish Foreign Policy: Polyheuristic Theory and Russia- Ukraine War

ABSTRACT

The polyheuristic theory can be regarded as an approach to decision-making that combines cognitive and rational perspectives, aiming to explain how decision-makers make choices in the international arena while acknowledging the cause-effect paradigm in the decision-making process. This approach not only focuses on the outcomes of decisions and the underlying reasons but also reveals how policymakers arrive at those decisions. The approach, which envisages a dual decision-making system, basically states that domestic politics is the main determinant of foreign policy and that decision-makers make foreign policy decisions in the first place by avoiding political losses through the principle of irreversibility. Afterwards, the alternatives are evaluated in terms of military, economic, political and diplomatic dimensions and the most rational one is selected. This study aims to analyze Turkey's role as a bridge, balance policy, and mediation role between the West and Russia

* Dr. Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Avrupa Birliği Çalışmaları Programı, e-posta: zeynepparali@hotmail.com, ORCID Bilgisi: 0000-0002-8573-8770.

** Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: ozlemdemirkiran@sdu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-6558-3206.

during the Russia-Ukraine War. The findings indicate that Turkey eliminates politically irrecoverable and costly alternatives among the available options, and then evaluates the remaining alternatives in a rational manner to make foreign policy decisions. In this context, the polyheuristic theory is applied to test Turkey's foreign policy perspective during the Russia-Ukraine War, and it successfully explains the decision-making system and outcome of Turkish foreign policy during the mentioned period.

Key Words: Decision-making, Polyheuristic theory, Turkish Foreign Policy, Russia, Ukraine

JEL Classification: F51

GİRİŞ

Dış politikada karar alma sürecinde genel olarak kullanılan iki yaklaşım mevcuttur: rasyonel karar yaklaşımı ve bilişsel karar alma yaklaşımı. Bu iki yaklaşımın bir kombinasyonu olarak Poliheuristik teori ortaya çıkarılmıştır. Literatürde ABD Başkanı Carter'ın İran'daki rehineleri kurtarma girişimi (Campbell, 2019), ABD Başkanı Clinton'ın Kosova'ya saldırı kararı alması (Redd, 2005), otoriter liderlerin davranışları ve karar alma metotları (Kinne, 2005), 1991 Körfez Savaşı (Foster, 2023), 2003 Irak Müdahalesinde Türkiye'nin karar alma süreci (Mints, 2004) gibi birçok konuda teori sınanmış ve çoğunlukla da başarılı sonuçlar vermiştir. Temelde dış politikada karar alma sürecinin neden ve nasıl işlediği sorusuna cevap arayan yaklaşım, aynı zamanda da diğer yaklaşımlardan farklı olarak karar alma sürecine etki eden faktörleri de hesaba katarak bir süreç analizinde bulunmaktadır. Bu analiz için iki aşamalı bir karar alma sistemi ön görülmüştür. İlk aşamada, alternatiflerin arasından bir ön eleme yapılacak ve böylece karmaşık dış politika konularında karar alma süreci hızlandırılacaktır. Dolayısıyla ilk adımda politika yapımcılar, siyasi olarak negatif etkisi bulunabilecek ve telafi edilemeyecek kararlar almaktan kaçınacaklardır. Alternatifler arasından bir ön eleme yapıldıktan sonra ikinci aşamada kalan alternatifler arasından en rasyonel olan karar, askeri, ekonomik, politik ve diplomatik boyutlarda incelenerek alınacaktır.

Bu çalışma poliheuristik teoriyi Ukrayna-Rusya savaşında Türkiye'nin dış politika kararları üzerine uygulamaya çalışarak teoriyi test etmeyi amaçlamıştır. Türkiye'nin savaş sırasında Avro-Atlantik ittifak ve Rusya arasında denge politikası gütmemesinin nedenlerini sorgulamakta ve bunu da poliheuristik yaklaşımı kullanarak açıklamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin arabulucu rolü incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde poliheuristik teorinin temel hatları ve temel düşünürleri anlatılmaya çalışılmış böylelikle de teorik çerçeve çizilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye'nin Ukrayna Savaşı çıktıktan sonraki denge politikası ve arabuluculuk rolü incelenmiş, son bölümde ise bu rol poliheuristik teori kapsamında analiz edilmeye çalışılmıştır.

I. POLİHEURİSTİK TEORİ VE DIŞ POLİTİKADA KARAR VERME SÜRECİ

Uluslararası ilişkiler yazımında dış politikada lider ve elitlerin karar verme süreçlerinde genel literatür, rasyonel yaklaşımlar ve bilişsel yaklaşımlar olmak üzere iki ayrı ve egemen düşünce okulu etrafında toplanmıştır. Rasyonel yaklaşımlarda kararların bizzat kendisine ve sonuçlarının yansımına odaklanılmaktadır. Bilişsel yaklaşımlar içerisinde ise kararların alınması ve ortaya

çıkan sürecin işlenmesine, bu doğrultuda da düşünce, istek, inanç gibi psikolojik öge ve faktörlerin kararlar üzerindeki etkilerine odaklanılmaktadır. Poliheuristik teori (PH) bu kapsamda iki yaklaşımın da öngörü ve tekniklerini kullanan yenilikçi bir yaklaşımı ifade etmektedir (Altun, 2021: 2088). Rasyonel yaklaşımlarda karar vericilerin, problemleri teşhis etmesi ve bir çıktı olarak kararların etkilerini inceleyerek ‘fayda maksimizasyonu’ (utility maximization) elde etmeyi amaçlayarak en çok fayda sağlayan kararı uyguladıkları görülmektedir. Bir başka deyişle rasyonel olarak kabul edilen aktörün karar alternatiflerini ve bunların sonuçlarını tanımlayabilmesi aynı zamanda da tatminini en üst düzeye çıkarmak için bu alternatifler arasından seçim yapabilmesi beklenmektedir (Mintz ve DeRouen, 2010: 57-58).

Graham Allison, rasyonaliteyi “belirtilen kısıtlamalar dâhilinde tutarlı, değeri maksimize eden bir seçim” olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda da Allison’a göre, rasyonel yaklaşımlar “...çok güçlü bir açıklayıcı ilkeyi temsil etmektedir. Çünkü insanların ulaşmaya çalıştıkları amaç veya amaçlar hakkındaki varsayımsal insan davranışlarına ilişkin çok sayıda ampirik olguyu açıklayabilmektedir” (Allison, 1971: 29-30). Ancak rasyonel yaklaşım modeli Mintz ve DeRouen tarafından eleştirilmiş ve varsayımın açıklayıcılığının temelde birkaç basit olay ve eylemi açıklamaya yönelik olduğu iddia edilmiştir. Bu kapsamda PH’ın yapmış olduğu eleştiri de fayda maksimizasyonunun büyük ve net kazanç anlamına geldiği ve bunun aktörlerin kararlarında temel prensip olmasıdır. Eleştiri bu teorinin uygulamada tam olarak işlevsel olamamasına yönelik yapılmış ve Mintz’in fikri öncülüğünde eleştirel olarak PH yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Mintz tarafından yapılan eleştiri rasyonel yaklaşımları savunan araştırmacıların karar alımında psikolojik öğeleri göz ardı etmesi olmuştur (Mintz ve DeRouen, 2010: 58).

Poliheuristic yaklaşım ilk olarak Mintz tarafından kaleme alınan ve 1993 yılında Journal of Conflict Resolution’da (JCR) ABD’nin Irak’a saldırmaya yönelik kararını inceleyen makalesinde ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine bu çalışma 1994 yılında Texas A&M Üniversitesi’nde düzenlenen uluslararası bir konferansta incelenmiş ve aynı yıl Mintz ve Geva tarafından yapılan bir çalışmada dış politikada karar vermeye dönük iki faktörlü bir sürecin; bilgi toplama ve seçim yapma hususlarındaki etkisi tartışılmıştır (Redd, 2003: 107-108). Poliheuristic kelimesinin anlamı çok anlamına gelen ‘poly’ ve kısa yol anlamına gelen ‘heuristic’ kelimelerinin bir birleşiminden oluşmaktadır. Poly kelimesinin ‘poli’ şeklinde yazılması ise ‘policy’ kelimesine atıfta bulunmak amacı taşımaktadır. (Mintz ve DeRouen, 2010: 79; Mintz, 2004: 6)

PH yaklaşım, rasyonel ve bilişsel karar alma yaklaşımlarının ortasında konumlanmış ve karar verme sürecini iki farklı aşamaya indirgemıştır. Diğer bir deyişle iki aşamalı bir sürece odaklanan PH yaklaşımı, bilişsel psikoloji ekolünün karar verme unsurlarını, rasyonel karar verme ekolünün unsurlarıyla bütünleştirmekte ve bu doğrultuda da karar vericilerin iki aşamalı bir karar sürecine göre karar verdiklerini varsaymaktadır. Böylelikle yaklaşım bir yandan karar alma sürecine odaklanırken diğer yandan kararların sonucuna odaklanmakta ve karar

vericiler tarafından uygulanan kararların neden ve nasıl alındığını açıklamaktadır (Mintz, 2004: 4)

Mintz tarafından “iki aşamalı oyun” olarak nitelenen dış politikada karar verme süreci, karar vericilerin ilk adımda bilişsel kısa yollar “heuristics” kullanarak karar vermeye dönük ortaya çıkan problemleri basitleştirmesi ve sonrasında ise geriye kalan alternatiflerinden analitik hesaplamalar kullanarak değerlendirme ve tercihte bulunmasını açıklamaktadır (Mintz, 2004: 7; Mintz, 2005: 94). Diğer bir deyişle, PH yaklaşım karar verme sürecinde, politika yapıcılar ilk olarak kritik görülen boyutları ve politika yapıcı için kabul edilemez siyasi sonuçlar doğurabilecek politikaları değerlendirerek karar verme sürecinde alternatifler arasında bir ön eleme yapmaktadırlar (Mintz ve DeRouen, 2010: 79). Böylelikle liderler siyasi olarak özellikle kendilerini ve iktidarlarını tehlikeye sokacak kararları büyük kayıplardan kaçınma prensibine göre eleyerek potansiyel karar alternatifleri arasında basit bir eleme yapmış olurlar (Mintz, 2005: 95).

Dış politika yapım süreci kapsamında PH yaklaşımına baktığımızda, politika yapıcılarının ilk olarak karmaşık ve birbiri ile ilintili olabilecek dış politika kararlarını basitleştirmek suretiyle kararın farklı ve bağımsız boyutlarına odaklanarak karar verdikleri bir süreci tanımladığı görülmektedir. Yukarıda da bahsedilen bu ilk eleme süreci sonrasında ise politika yapıcılar analitik işlem kullanarak kalan alternatifleri değerlendirmektedirler. Daha detaylandırmak gerekirse ilk adımda politika yapıcılar, kendi siyasi durumlarını ve iktidarlarına zarar verecek tercihleri elemektedirler. Diğer ‘hayatta kalan’ alternatifler ise rasyonel bir biçimde değerlendirilmekte ve kar-zarar analizi çerçevesinde uygulanacak karar hayatta kalan alternatifler arasından seçilmektedir (Redd ve Mintz, 2013: 17).

PH yaklaşımının diğer önemli ölçütü, dış politikada bir karar verme durumunun siyasi yönlerine atıfta bulunmasıdır. Yaklaşım, politika yapıcının maliyetleri ve faydaları, riskleri ve ödülleri, kazançları ve kayıpları, başarıyı ve başarısızlığı her şeyden önce siyasi sonuçlar açısından ölçmesi ile belirlediğini ortaya koymaktadır. Redd ve Mintz’e (2013) göre, politikacılar liderliklerine yönelik; meydan okumalar, politik hayatta kalma umutları ve destek seviyeleri konusunda endişe duymaktadır. Kayıptan kaçınma diğer tüm hususlara ağır bastığı için, liderler başarıya ulaşmaktan çok başarısızlıktan kaçınmaya yönelmektedirler. Bu noktada, Daniel Kahneman ve Amos Tversky tarafından 1979 yılında ortaya atılan ve dış politika kararlarını açıklamak amacıyla uluslararası ilişkiler disiplininde de kullanılan Beklenti Teorisi’ne değinmek yerinde olacaktır. Kahneman ve Tversky, karar vericilerin kayıp durumlarında daha fazla risk alan, kazanç durumlarında ise riskten kaçınan politika çıktıları oluşturduğunu iddia ederek, karar vericilerin kayıplara aynı miktardaki kazançlardan daha fazla ilgi duyacağını ileri sürmektedir. Somut bir örnek vermek gerekirse, yüz lira kaybetmek aynı miktarı kazanma sevincini engelleyecektir. Bu nedenle de bireyler/liderler kayıp ihtimali olan durumlarda kayıplarını tanzim etmek amacıyla risk arayışında olurken, kazanç ihtimali olan durumlardaysa riskten kaçınma yöneliminde bir tutum sergileyeceklerdir (Kahneman ve Tversky, 1979: 268). Bu noktadan

hareketle, karar verici liderlerin halkın desteğiyle yönlendirildiği düşünüldüğünde liderlerin bu desteğin ve nihayetinde iktidarın kaybolmasına yönelik çekincelere sahip olduklarını belirtmek yanlış olmayacaktır. Bunun bilincinde olarak da liderler kendilerine siyasi olarak zarar verebilecek sonuçlara (kamuoyu yoklamaları, iç muhalefet, liderin popülaritesi vb.) varan alternatifleri reddetme eğilimi göstererek kayıptan kaçınacaklardır. Bu durumu Mintz ve Geva ise “iç politika kararın özüdür.” ekinde ifade etmektedir (Redd ve Mintz, 2013: 17; Decay ve Carlson, 2014: 39).

PH yaklaşımı karar verme sürecinde insanın doğası gereği bilişsel kapasitesinin sınırlı olduğunu savunmaktadır. Bu doğrultuda yaklaşım, politika yapıcıların bütünsel ve tam olarak her ihtimale hâkim bir bilgi araştırma örüntüsünü kullanmayacağını savunmaktadır. Bu noktada, dış politika yapıcılar görelî olarak kazançlı karara ulaşabilmek adına bilişsel kısa yollar kullanarak karar seçeneklerini azaltmaya ve basitleştirmeye çalışmaktadırlar (Varol, 2017: 18-19). Mintz’e göre askeri, ekonomik ve siyasi boyutlarda alınacak olan kararlar, zorlu ve karmaşık karar alma süreçlerinde siyasi karar alıcıların problemin çözümüne ilişkin daha hızlı ve rasyonel sonuç alınmasını sağlamaktadır. Benzer şekilde Redd, karmaşık problemlî karar alma süreçlerinin incelenme ve analiz süreçlerinde başa çıkılabilmesi için boyut tabanlı olarak yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Mintz ve Geva karar alma sürecini üç temel boyuta indirgemişken: a) askeri, b) siyasi, c) ekonomik; James ve Zhang bahsedilen inceleme boyutlarına diplomatik boyutu da eklemiştir; Brule ise stratejiyi de ayrı bir boyut olarak ele almıştır (Varol, 2017: 20-22).

Yukarıda bahsedilenlerle birlikte, PH yaklaşımında karar verme süreci ifade edilen boyutlar arasında bir ikame ilişkisi olmayan yani telafi edici olmayan bir süreç anlamına gelmektedir. Örneğin siyasi olarak kabul edilemeyen bir karar, başka bir boyutta, ekonomik ya da askeri güç dengesi boyutunda, daha olumlu bir puana sahip olsa bile, bu puan negatif etkiyi ortadan kaldırmaz ve bu sebeple bahsedilen karar alternatifî elenmiş olmaktadır (Decay ve Carlson, 2014: 40). Mintz’in fikirleri doğrultusunda, politika yapıcıların potansiyel olarak çok yüksek siyasi maliyetler doğuran herhangi bir alternatifî, aynı alternatifî diğer boyutlarda potansiyel olarak yüksek faydalar sağlasa bile (askeri ve stratejik mülhazalar da belirli koşullar altında zorunlu olmasa da) reddetme eğiliminde olmalarıdır (Mintz, 2004: 7). Telafi edici olmama prensibine örnek olarak PH yaklaşımının işlevselliğini Mintz, Türkiye’nin 2003 yılında Irak’a müdahale konusunda sergilediği dış politika tutumu ile açıklamaktadır. 1 Mart 2003 tarihinde TBMM, Irak’a karşı olası bir saldırı için 62,000 ABD askerinin Türkiye’ye konuşlandırılma önerisini veto etmiştir. Bu kararın, ABD’nin 30 milyar dolar değerinde hibe ve kredi garantisi içeren büyük bir ekonomik yardım paketi ve ABD’nin, Türkiye’yi Avrupa Birliği’ne (AB) kabul etmesi için Avrupalılara baskı yapma vaatlerine rağmen Türk topraklarında ABD askerlerinin konuşlandırılmasına yönelik güçlü kamuoyu muhalefetinden kaynaklandığı görülmüştür. Türkiye için ABD ile işbirliğinin ekonomik ve askeri anlamda çok fazla faydası olacağı görülse de TBMM için siyasi maliyetler oldukça olumsuz değerlendirilmiştir ve bu durum da

PH yaklaşımının telafi edilemezliğini göstermektedir. Çünkü Türkiye askeri ve ekonomik kazanımlarla siyasi kayıpları telafi edemeyeceğini görmüştür (Mintz, 2004: 8).

Ek olarak Christensen ve Redd'in yapmış olduğu deneysel çalışma doğrultusunda PH yaklaşımın siyasi karar ve hesaplamalarda rasyonel ve bilişsel faktörleri hesaba katarak önem kazandığı aynı zamanda da boyutlar arasındaki ilişkinin birbirini telafi edici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Christensen ve Redd, 2004). Öte yandan rasyonel karar metodundan farklı olarak ön elemeyen geçen karar alternatiflerinde verilen karar tümü arasından en karlı olanı seçmek üzerinedir. Ancak bu durumda optimize bir kar durumundan ziyade sonuçları açısından tatmin eden diğer bir deyişle görece olarak en çok karlı olduğu düşünülen karar hesaplanmaktadır. Dolayısıyla da PH yaklaşımı kapsamında insan doğasının sınırlı bir rasyonaliteye sahip olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda dış politika kararları düşünüldüğünde alınan her kararın ve kar maksimizasyonun kolayca belirlenmesi oldukça düşük bir ihtimaldir. Bu noktadan hareketle PH yaklaşımı, karar verme süreci nihayetinde optimum karlı bir sonucu değil, çoğunlukla tatmin eden bir seçeneğin daha rasyonel olduğuna vurgu yapmaktadır (Varol, 2017: 27-29).

Diğer yandan Mintz ve DeRouen, gerek yukarıda bahsedilen boyutların gerekse de alternatiflerin sunuş sırasının karar verme sürecini etkilediği savunmaktadır. Örneğin, ikinci el bir araba ararken, arabaları görme sırası seçimi etkileyebilmektedir; listedeki diğer arabaları görmek için seyahat etmenin getirdiği maliyet ve çabalar nedeniyle satın alınması düşünülen ilk birkaç arabaya bakabilir ve en nihayetinde muhtemelen tüm arabalara bakmak yerine gördüğümüz ilk birkaç arabadan birini seçebiliriz. Ancak araba alışverişi sırasını tersine çevirmiş olsaydık, yani diğer bir deyişle daha az maliyet ve çaba gerektiren seçenekler bilgisi önceden verilmiş olsaydı farklı bir araba satın alınmış olma ihtimali çok yüksek olacaktır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar, bilginin liderlere sunulma sırasının dış politika kararlarını etkilediğini göstermektedir. Siyasi liderler olumsuz siyasi bilgilere karşı hassastırlar ve danışmanları tarafından kendilerine sunulan alternatifleri, diğer önemli kriterler (ekonomik, diplomatik vb.) kendilerine sunulmadan önce göz ardı edebilmektedirler. Eğer gündemi askeri danışmandan önce siyasi danışman belirlerse, sonuç tersine bir olay dizisinden farklı olabilmektedir (Mintz ve DeRouen, 2010: 33).

Bu kapsamda Mintz'e göre liderlerin karar verme süreçlerini anlayabilmek adına ilk önce karar matrisinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu karar matrisi politika yapımcıların; sahip olduğu bir dizi alternatiftten, bu alternatifler arasından seçim yapmak için politika boyutlarından ve her bir alternatif için her bir boyutun çıkarımlarının bir değerlendirmesinden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle karar alıcının ve karar sürecinin analizi için her bir alternatifin tüm boyutları arasında inceleme yapmak gerekmektedir. Bu doğrultuda da karar vericinin tüm alternatiflerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu alternatifler genel olarak karışmama (hiçbir şey yapmama), güç kullanma ya da yaptırımlar olarak ortaya çıkabilmektedir. Sonrasında ise karar sürecinin izahı için bu alternatiflerin; siyasi,

askeri, ekonomik ve diplomatik gibi tipik boyutlarının incelenmesi gerekmektedir. Mintz'e göre her alternatif hareket tarzının her bir boyut üzerinde etkileri vardır: Örneğin, güç kullanımı alternatifinin askeri, ekonomik, siyasi ve diplomatik sonuçları olacaktır. Bu sonuçlar ya da çıkarımlar, örneğin -10 (çok kötü) ile +10 (çok iyi) arasında derecelendirilmektedir, ancak çıkarımlara sayısal derecelendirme atamak araştırmacının isteğine bağlıdır (Mintz, 2005: 95-96.) Bu kapsamda her boyut etkileri bakımından ayrı ayrı puanlanmaktadır. Örneğin, bir düşmanın saldırısı karşısında hiçbir şey yapmama durumu liderin seçim yenilgisiyle sonuçlanacaksa, analist hiçbir şey yapmama durumunun siyasi çıkarımına negatif bir puan (çok kötü, - 8 veya hatta - 9) vermektedir. Buna karşılık, güç kullanımı halkın desteğini alabilirse, güç kullanımı alternatifi olumlu (örneğin, +8 veya +9) bir puan almaktadır. Dolayısıyla da bu puanlama sistemi ile birlikte ön elemelerden sonra kalan alternatifler arasından bir seçim yapılacak ve puanlama sonucunda ortaya çıkan ağırlıklar her boyutun karar içerisindeki mevcut durumunu ve önemini gözler önüne serecektir (Mintz, 2005: 96).

DeRouen, PH yaklaşımını 1954 yılında ortaya çıkan Vietnam Krizi'ne uygulamıştır. Kriz esnasında Eisenhower yönetiminin elinde kara müdahalesi, hava operasyonu ve müdahale etmeme gibi üç farklı alternatif bulunmaktadır. Ancak Eisenhower Amerikan kamuoyunun şiddetli muhalefeti neticesinde kara operasyonu yapma alternatifini elemiş ve PH modelindeki ilk ön elemeyi gerçekleştirmiştir. Kalan iki alternatif içerisinde rasyonel gözükene ve boyutsal anlamda incelenen seçeneklerden müdahale etmeme en rasyonel olanı olarak görülmüş ve karar bu doğrultuda alınmıştır (Altun, 2021: 2095).

Benzer şekilde Sandal vd., belirli kriz anlarında Türkiye ve Çin dış politikasının karar ve uygulama süreçlerinde PH yaklaşımını teste tabi tutmuştur. Özellikle Türkiye'nin Kıbrıs ve Ege denizi krizleri de dahil olmak üzere teste tuttukları sekiz krizin yedisinde karar alma sürecinde PH yaklaşımı doğrultusunda iki aşamalı bir karar süreci verdiği ve siyasi boyutlara göre alternatifler arasından ilk olarak ön eleme yaptığı daha sonra ise maksimum kazanç doğrultusunda değil yeterli kazanç doğrultusunda hareket ettiğini saptamışlardır (Sandal, vd., 2011).

II. TÜRKİYE'NİN UKRAYNA-RUSYA HATTINDAKİ ARABULUCU ROLÜ

Türkiye, 2014 yılında Kırım'ın ilhaki ile başlayan (her ne kadar Rusya oluşan durumu bir savaş olarak görmediğini 'özel bir askeri operasyon' olduğunu beyan etse de) (Fakahany, 2022) ve Şubat 2022'de bir savaşa dönüşen Rusya-Ukrayna geriliminin bir parçası olmamıştır. Başka bir deyişle Türkiye savaşan taraflara eşit mesafede durmayı ve bu tarafların dışında kalmayı tercih etmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin, savaşın ortaya çıktığı andan itibaren gerek söylemsel olarak gerekse dış politika ve ikili ilişkilerinde attığı adımlar göz önüne alındığında aktif ve tarafsız bir dış politika izlenimi verdiği açıkça görülmektedir (Yumuşak, 2023: 178).

Türkiye, kuzeyinde ortaya çıkan savaşa son verme girişimlerine 2022 yılı itibari ile başlamış ve Rusya ile Ukrayna arasında arabuluculuk yapmaya çalışan ülkelerin başında gelmiştir. Türkiye'nin bu girişimine taraflardan da olumlu

yanıtlar ve istek mesajları gelmiştir. 2022’de Türkiye, Rusya ve Ukrayna dışişleri bakanları ortak toplantısını düzenlemiştir. Dolmabahçe Sarayı’nda tarafların bir araya gelmesinde büyük bir pay sahibi olan ve böylelikle diyalog yolunu açan Türkiye, bu görüşmelere katılmadığı için arabuluculuktan ziyade dostça girişim metoduyla taraflar arasında ateşkes görüşmelerinin ve siyasi uzlaşımın sağlanmasına yönelik büyük bir adım atmıştır. Dolmabahçe Görüşmeleri öncesinde, aynı yıl “Antalya Diplomasi Forumu’nda taraflar dışişleri bakanları seviyesinde ilk kez ateşkesine yönelik müzakere etme şansı bulmuş ve bu fırsat ev sahibi Türkiye tarafından yaratılmıştır. Antalya Diplomasi Forumu’nda Türkiye de masaya oturmuş ve taraflar arasında iletişimi sağlama, müzakere yollarını açma, tarafların biraraya gelmesini sağlayarak savlarını birbirine aktarma imkanı yaratarak kolaylaştırıcı görevini üstlenen bir arabulucu rolü oynamıştır. (Yumuşak, 2023: 183).

Türkiye savaşın başlangıcından itibaren bu tutumunu net şekilde ortaya koymuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Ukrayna Devlet Başkanı Zelenskiy’in yaptığı görüşme sonucunda Türkiye’nin tutumunun Ukrayna’nın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı duyulması gerektiği yönünde olduğu belirtilmiştir. Türkiye, Rusya-Ukrayna Savaşı’nda iki ülke arasında barışın tesis edilmesi, ülkelerin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve de aynı doğrultuda denge politikasının uygulanması yaklaşımı ile hareket etmiştir (Baltacı, 2022: 521). Putin 23 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna’nın Donbas bölgesindeki Luhansk ve Donetsk Halk Cumhuriyetlerinin “bağımsızlığını” tanıyan bir kararname imzalayıp Rus askerlerine “barış gücü” misyonuyla bölgeye girme emri verdiğinde Erdoğan, Putin ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirmiş ve “Türkiye’nin Ukrayna’nın toprak bütünlüğünün ihlalini tanımayacağını ve ülkesinin gerilimi azaltma çabalarına bağlı kalacağını” açıkça ifade etmiştir (Kaddorah, 2022: 7).

Rusya-Ukrayna savaşının başlangıcının ardından Rusya yalnızca güvenlik ya da silahlanma konularında değil, buna paralel olarak dış politikasında da yeni hareket alanlarına sahip olmak için uğraş vermiş ve dış politikasını yeniden gözden geçirmiştir. Rusya’nın 2014 yılında Kırım’ı ilhak etmesiyle birlikte Türkiye-Rusya ilişkileri yalnızca ticaret ya da enerji politikaları ile sınırlı kalmamış aynı zamanda Karadeniz komşuluğu da pekiştirilmiştir. 2012 yılında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye-Rusya ilişkilerini ifade ederken bu dönemin son 400 yılın en parlak ve altın çağı olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Türkiye’nin Asya ülkeleriyle yakınlaşması, Şangay İşbirliği Örgütü’ne (ŞİÖ) Diyalog partneri statüsü ile katılması iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmış ve aynı süreçte yaşanan Suriye krizi ya da Rus uçağının düşürülmesi taraflar arasında ilişkileri tamir edilemez bir duruma getirmemiştir (Özel, 2015: 80).

Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkiler 2014 yılında Putin’in Türkiye’yi ziyaret etmesi ile daha da yakınlaşmış ve Güney Akım enerji projesinin iptal edildiği Putin tarafından açıklanmıştır. Projenin iptalinin AB ülkelerini 2,5 milyar Euro zarara uğratacağı tahmin edilmiştir. İptal edilen proje yerine Türkiye üzerinden geçecek bir boru hattı projesinin de yapılması için görüşmeler

gerçekleştirilmiştir. Ek olarak bu dönemde Türkiye, Rusya'nın en büyük ikinci ticari ortağı olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, Kırım'ın ilhakı sonrasında aslında Türkiye'nin Rusya ile daha da yakınlaştığı görülürken diğer yandan da Avrupa'nın enerji arz güvenliğinin sağlanması açısından çok daha önemli bir aktör haline geldiğini iddia etmek mümkün olmuştur (Özel, 2015: 81).

NATO üyesi ve 1999 yılından beri AB aday ülke statüsüne sahip olması yönüyle Avrupa-Atlantik ittifakı içerisinde yer almış Türkiye'nin, Rusya-Ukrayna savaşındaki tutumu bölgede çatışmayı önlemek üzerine kurulmuştur. Bu kapsamda, Türkiye'nin Ukrayna Savaşı'na yönelik dış politika tercihi iki taraf arasında statükonun korunmasını ve taraflarla kurduğu istikrarlı ilişkilerin sürdürülmesi perspektifine dayanmaktadır. Türkiye'nin son özellikle son 10 yılda Rusya ile ilerlettiği ilişkileri bozmadan ortaya çıkan ve savaş olarak nitelendirilen soruna çözüm bulma çabasının ana nedenlerinden biri doğalgaz ihtiyacında Avrupa ülkelerinin (birkaç AB üye ülkesi haricinde) Rusya'ya bağımlı olmasıdır. Ayrıca Türkiye, Ukrayna'nın enerji transferi konusunda önceden üstlendiği 'hub' rolünü kendi üstlenmek ve Avrupa için bir enerji transfer merkezine dönüşmek istemektedir. Bu sebeplerden ötürü Türkiye, Rusya ile kurduğu yakın ilişkilerini sürdürmeyi dış politikada önemli bir nokta olarak görmektedir (Gökçelik, 2022).

Diğer taraftan, Türkiye Ukrayna ile de yakın ilişkilere sahiptir. İki ülke Ukrayna'nın bağımsızlığından kısa bir süre sonra başlayan ilişkilerini 2011 yılında stratejik ortaklık düzeyine yükseltmişti. 600 kadar Türk şirketinin Ukrayna'da yaklaşık 3 milyar dolarlık yatırımı bulunmaktaydı, Türk müteahhitlik şirketleri Ukrayna'da pek çok proje üstlenmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı)., iki ülkenin özellikle insansız hava sistemleri, iletişim ekipmanları gibi kalemleri içeren savunma ve sanayi alanında da işbirliği mevcuttu (Hoşab, 2022). Ukrayna Savaşı öncesinde turizm de iki ülkenin önemli işbirliği alanlarından biriydi. (T.C. Dışişleri Bakanlığı). Türkiye, 2014'te Kırım Rusya tarafından ilhak edildiğinde Türkiye buna karşı çıkmış ve her fırsatta Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü savunmuştur (Anadolu Ajansı, 2023).

Dolayısıyla Türkiye "girişimci" sıfatı ile bölgede inisiyatif alma eğilimi göstermektedir. Ukrayna Savaşı'nın başlangıcından bu yana Türkiye üç temel zeminde şekillenen bir dış politika izlemeyi hedeflemiştir:

- a) Rusya'nın haksız savaşına tepki gösterirken Moskova için kabul edilebilir bir arabulucu olarak kalmak,
- b) Ukrayna ile iyi ilişkilerini sürdürmek ve arabuluculuğunu sürdürmek,
- c) gelecekteki bir barış senaryosunda potansiyel garantörler ve Batılı (özellikle Kuzey Atlantik) ortaklarıyla aynı tarafta kalarak küresel ve bölgesel etkinliğini arttırmak.

Bu son derece hassas, üç ayaklı dengeyi sürdürmek her ne kadar zor olsa da Türkiye bu dengeyi kurmada başarılı olmuştur. Bu süreçte Türkiye'nin, bir yandan ulusal çıkarlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışırken, diğer yandan da ABD ve AB gibi geleneksel müttefikleriyle olan ilişkilerini (ki görece uzun bir süre sorun yaşadıkten sonra) yeniden pekiştirmeye çalıştığı açıkça görülmektedir. Elbette ilişkilerde somut bir iyileşme gerçekten de uzun vadeli çabalar gerektirecektir;

fakat yine de böylesine büyük bir ihtilafı etkili bir arabulucu olmak Türkiye için çok önemli bir başarı olmuştur. Ek olarak uluslararası prestij arayışı da Türk dış politikasının motivasyonları arasında yer almıştır. Türkiye örneğinde özellikle göze çarpan hedef, bölgede kendisini merkezi bir diplomatik aktör olarak konumlayabilmektir (Gözkaman, 2022: 161-162).

Türkiye yukarıda da değinildiği gibi Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini uluslararası hukuka aykırı ve bölgesel ve küresel anlamda bir güvenlik tehdidi olarak yorumlamıştır. Akabinde taraflarla yapılan telefon görüşmeleri, Antalya'da Türkiye'nin girişimi ile düzenlenen üçlü forum ve dönemin Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun sırasıyla Moskova ve Lviv'de, Sergei Lavrov ve Dmitri Kuleba ile ayrı ayrı yaptığı görüşmelerin ardından İstanbul iki ülke heyetleri arasında barış görüşmelerine ev sahipliği yapmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Türkiye'nin tüm bu arabuluculuk çabaları Temmuz 2022'de Rusya ve Ukrayna arasında gıda maddeleri ve gübrelerin Ukrayna limanlarından güvenli bir şekilde sevkiyatı konusunda varılan anlaşmanın yolunu açmıştır (Gözkaman, 2022: 162).

Bunun yanı sıra Türkiye uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasını desteklemiştir. 2 Mart'ta Türkiye, Rusya'nın Ukrayna topraklarındaki "saldırganlığını" "en güçlü ifadelerle" kınayan ve tüm Rus güçlerinin ülkeden çekilmesini talep eden ES-11/1 sayılı BM Genel Kurulu kararına katılan 141 devlet arasında yer almıştır. Bunun üzerine ikinci karar olarak ortaya çıkan ve temelinde insani kaygılara ve insancıl hukuka dayanan ES-11/2 sayılı karara da Türkiye katılmış ve kararda Rus güçlerinin Ukrayna'dan çekilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. BM Genel Kurulu tarafından Ukrayna'da devam eden insan hakları ve insani krizden duyulan ciddi endişe ve ağır ve sistematik insan hakları ihlalleri ve suiistimalleri nedeniyle Rusya'nın BM İnsan Hakları Konseyi'ndeki üyelik haklarının askıya alınmasını öngören üçüncü kararda da Türkiye yine lehte oy kullanmıştır. Türkiye bu üç kararda da Batılı devletlerin yanında olduğunu açık bir şekilde göstermiştir (Gözkaman, 2022: 164).

Ukrayna'daki çatışmanın bir özelliği de, her ikisi de Türk egemenliğine tabi olan Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı üzerinden Karadeniz'e erişimin mümkün olması dolayısıyla Boğazlar'ı gündeme getirmesidir. Türkiye, Ukrayna'daki durumu "savaş" olarak nitelendirmiş ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin tüm hükümlerini uygulayacağını açıklamıştır (Euronews, 2022). Sözleşme uyarınca da Türkiye boğazları savaştan devletlerin savaş gemilerine kapatmıştır. ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Türkiye'nin Montrö Sözleşmesi'ni uygulamasını, Ankara'nın konuyla ilgili resmi tutumunu ve ülkenin Ukrayna'ya verdiği değerli desteği takdir ettiğini deklare etmiştir (BBC News, 2022). Rusya'nın Türkiye Büyükelçisi Aleksey Yerhov, Türkiye'nin Sözleşme'ye uyumunu takdir ettiğini ifade ederken, Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zakharova da bu karardan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (Anadolu Ajansı, 2022). Montrö'nün uygulanması bu nedenle bir fırsat olarak değerlendirilebilmektedir. Ankara için bu durum iki büyük fayda yaratmıştır. Birincisi, Türkiye'nin jeopolitik önemi gerek Batı gerekse Rusya için bir kez daha

kanıtlanmıştır. Ülkenin jeostratejik konumu, Türkiye’yi oldukça kritik bir noktada odak noktası haline getirmektedir. İkincisi ise Boğazları kapatma kararı Türkiye’nin çatışmadaki önemli rolünü hem savaşan taraflar hem de Türkiye’nin müttefikleri için pekiştirmiştir. Çatışmanın başlangıcından itibaren yukarıda da bahsedildiği gibi Ankara, NATO ittifakının kararlarını veto etmese de en nihayetinde Batının yaptırım kararlarına uymamış, Rusya ile karşı karşıya gelmekten kaçınarak Batı ile Rusya arasından bir denge politikası gözetmiştir (Gözkaman, 2022: 165-167; Kaddorah, 2022: 9).

Bahsedildiği gibi Türkiye her ne kadar Batılı devletlerin yanında yer almışsa da Rusya ile sürdürülen iyi ilişkileri bozmak istememiştir. Ankara, hem Ukrayna hem de Rusya’nın güvenini sağlamak ve ilişkilerinin pozitif yönünü değiştirmemek için her iki tarafa da aynı mesafede durmaya ve mümkün olduğunca iyi ilişkiler sürdürmeye çalışmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın savaşın patlak vermesinden kısa bir süre önce 3 Şubat 2022’de Ukrayna’ya yaptığı ziyaret de Türkiye’nin Ukrayna ile dostluğunu yeniden teyit etme işlevi görmüş ve bu perspektifte okunmuştur. İki ülke arasında önemli yeni savunma anlaşmaları ve 12 yıldır müzakere aşamasında olan ve uzun zamandır beklenen serbest ticaret anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın ikili ticaret hacmini 10 milyar doların üzerine çıkarması beklenmiş ancak savaş bu beklentiyi askıya almıştır (Kaddorah, 2022: 11).

Diğer yandan, Rusya Merkez Bankası 2017 yılında kartlı ödeme sistemini hayata geçirmişti, Visa, Mastercard ve American Express’in ülkedeki faaliyetlerine son vermesi, MIR’ı elektronik fon transferlerinin ana kuruluşu haline getirmiştir. Soçi görüşmesinde beş Türk bankası Rus ödeme sistemini (MIR) kabul etmiştir. Soçi’deki ikili zirveden çıkan bir diğer önemli karar da, Türkiye’nin Rus doğalgazının bir kısmını ruble olarak ödemesiyle ilgili olmuştur. Ankara’nın Rus ödeme sistemini benimseme, Rus şirketlerine Rus para birimiyle ödeme yapma kararı ve Türkiye ve Rusya arasındaki ticari ilişkilerin artması Batı ülkelerinde endişe yaratmıştır. 2022 yılının ilk yarısında Türkiye’nin Rusya’ya ihracatında bir önceki yıla göre % 19,5’lik bir artış saptanmıştır. Küresel petrol ve doğal gaz fiyatlarındaki ciddi yükselişin yanı sıra Türkiye’nin artan enerji talebinin de etkisiyle ithalat % 112,9 oranında artarak Rusya lehine 17 milyar doların üzerinde artış gerçekleştirmiştir. İhracatta ise 2021 yılına kıyasla yüzde 78,4 puanlık büyüme olduğu saptanmış ve Türkiye’nin Rusya’dan gerçekleştirdiği ithalatta artış 1,9 milyar dolardan fazla olmuştur (Gözkaman, 2022: 170-172). Bu gelişmeler, Türkiye’nin -her ne kadar Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Batı’nın kararlarını veto etmese de- ekonomik ve görece politik olarak Avrupa-Atlantik ittifakının yaptırım kararlarına uymadığını ve Rusya ile yakın ilişkilerini sürdürmeye devam ettiğini gözler önüne sermiştir. Diğer yandan, bahsi geçen politik ve ekonomik koşullar Türkiye’nin Avrupa-Atlantik ağı ve Rusya ekseninde bir denge politikası yürütmesinin gerekliliğini de beraberinde getirmiştir.

Türkiye’nin bu çabalarındaki öncelikli hedefi hem kendi iç istikrarını hem de bölgesel istikrarı mümkün olduğunca koruma şeklinde olmuştur. Bununla birlikte, hem Rusya hem de Ukrayna Türkiye’nin önemli ticaret ortakları olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında savaş devam ettiği sürece Türk ekonomisinin savaştan olumsuz etkilenme ihtimali yüksek olacaktır. Bu gerekçe düşünüldüğünde de Türkiye'nin, Rusya'ya uygulanan yaptırımlara katılmayı reddetmesinde ekonomik çıkarlarının payının da olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada, yaptırımların muhtemelen Rusya'ya zarar vereceği kadar Türkiye'ye de zarar vereceği karar vericiler tarafından anlaşılmış, bu yüzden Türkiye dengeli bir pozisyon almaya devam etmek istemiş ve Rusya ciddi kırmızı çizgileri aşmadığı sürece bunu mümkün olduğunca yapmaya özen göstermiştir.

III. KARAR MATRİSİ

Karar matrisi oluşum sürecinde yukarıda da kısaca bahsedildiği gibi ilgili aktörün hareket seçenekleri oluşturulmaktadır. Bu noktada demokratik bir devletin dış politikada karar alma sürecinde karar vermesi ile ilgili olarak i) ambargo/yaptırım uygulama, ii) güç kullanma, iii) hiçbir şey yapmama gibi seçenekleri bulunmaktadır. Aynı zamanda Mintz'e göre bahsedilen bu hareket seçeneklerinin her birinin; a) askeri, b) ekonomik, c) siyasi, d) diplomatik boyutta etkisi ve sonuçları vardır. Bu kapsamda karar matrisi oluşturulurken çok kötü (-10), çok iyi (+10) arasında seçenekler boyutlara göre değerlendirilmektedir (Mintz, 2005, 95-97).

Türkiye'nin Rusya-Ukrayna savaşında mevcut seçenekleri tarafımızca şu şekilde belirlenmiştir; i) Batı'ya yakın bir dış politika izleme (ambargolara katılma ve uluslararası alanda Rusya'yı yalnızlaştırma), ii) Rusya'ya yakın bir dış politika izleme (Batı ambargolarına katılmama ve uluslararası alanda Rusya'nın savaşa varan dış politika adımlarını meşrulaştırma), iii) taraflar arasında denge politikası izleme (uzlaştırma), iv) karışmama, v) güç kullanma. İki aşamalı poliheuristik karar verme yaklaşımında liderler siyasi çıkarlarına ters düşen bir kararı almayarak ilk aşamada elemektedir. Bu noktadan hareketle güç kullanma seçeneğinin ilk aşamada elendiği söylenebilmektedir. Metropoll araştırma şirketi tarafından yapılan Türkiye'nin Nabızı anket çalışmasına göre Türk toplumunun % 33,7'si savaştan sorumlu olarak Rusya'yı görmektedir. Öte yandan katılımcıların % 48,3'ü ise savaşın sorumlusunu ABD-NATO olarak gördüğünü belirtmiş, Ukrayna'yı sorumlu tutanların oranı ise %8'in altında kalmıştır. Ek olarak aynı katılımcılara siyasi yönelimleri üzerine sorulan sorudan ve alınan cevaplardan hareketle iktidar partisine sempati duyan kişilerin % 30,5'i Rusya'yı, % 48,8'i ise ABD-NATO'yu savaşın sorumlusu olarak gördüğünü söylemiş, ana muhalefet partisine sempati duyan katılımcıların ise % 41,72'si Rusya'yı, % 48,2'si ise ABD-NATO'yu sorumlu gördüğünü beyan etmiştir (Metropoll, 2022). Diğer bir değişle ankete katılanlar birbirlerine yakın oranda Rusya'yı ya da ABD-NATO'yu sorumlu görmüş, sonuçlar görece homojen dağılmıştır. Bu anket, Türkiye'deki karar alıcı aktörlerin söz konusu savaştan Rusya ya da ABD'yi sorumlu tutması durumunda kamuoyunun tepkisiyle karşılaşma ihtimalinin mümkün olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu husus ele alındığında ise Türk dış politika yapımcılarının kamuoyunun görüşlerini gözeterek bir taraf tutma seçeneğini ilk aşamada elediklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

PH yaklaşımına göre ilk karar verme aşamasında, Türk siyasi elitleri ve karar vericilerinin Türkiye'nin söz konusu savaşın bir tarafı olup olmaması noktasında kamuoyunun görüşlerini de göz önüne alarak hareket ettikleri söylenebilir. Zira Aksoy araştırma şirketinin Türk kamuoyuna yönelik savaşa dair yaptığı bir anket çalışmasında katılımcıların yaklaşık olarak % 80'inin Türkiye'nin tarafsız olmasını doğru bulduğunu saptamıştır. Aynı anket içerisinde katılımcıların yine yaklaşık % 90'ı Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından endişe duyduğunu belirtmiştir. Katılımcıların sadece % 2,4'ü Türkiye'nin, Rusya yanında yer alması gerektiği düşüncesine sahipken, % 19,4'ü Türkiye'nin NATO'nun pozisyonuna tam destek vermesi gerektiğini belirtmiştir (Kaddorah, 2022: 17). Lapeska'nın belirttiği üzere German Marshall Fund of the United States tarafından yapılan başka bir ankette ise katılımcıların yaklaşık olarak % 84'ü Türkiye'nin, Rusya-Ukrayna mücadelesinde tarafsız kalmasını ve/veya arabuluculuk yapması gerektiğini belirtmiştir (Lapeska, 2022). Böylelikle Mintz'in de belirttiği gibi dış politika kaynağını içten almış ve Türk dış politikası kamuoyu ile paralel hareket etmiş, karar vericiler bahsedilen iki alternatifi elimine ederek en nihayetinde arabulucu olarak rol almayı tercih etmişlerdir.

Dış politikada poliheuristik teori kapsamında ikinci elemeye maruz kalan diğer dört seçenekle ilgili hazırlanan ve devamında açıklanacak olan karar matrisi aşağıdaki gibidir:

	<i>Askeri</i>	<i>Ekonomik</i>	<i>Siyasi</i>	<i>Diplomatik</i>	<i>Toplam Değer</i>
<i>Batı yanlısı politika</i>	+1	-1	-3	-3	-6
<i>Rusya yanlısı politika</i>	-3	-3	-5	-3	-14
<i>Arabuluculuk</i>	+3	+3	+3	+5	+14
<i>Karışmama</i>	+1	+3	-1	-1	+2

Kalan dört seçenekte Mintz'in belirttiği gibi ikinci aşama olarak bir karar matrisi çıkarılabilmektedir. Öncelikle Batı'ya yakın bir politika izleme askeri boyutta, NATO ve Türkiye ittifakını kuvvetlendireceğinden tarafımızca (+1) olarak görülmüştür. İkinci boyut olarak ekonomi kapsamında ise Türkiye ile Rusya'nın ticaret hacminin 2022 yılında 68,1 milyar dolar ve ihracatın 9,3, ithalatın ise 58,8 milyar dolar olduğu (T.C. Tic. Bak. Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2023), düşünüldüğünde tamamen Batı politikalarını takip etmenin ekonomik olarak alacağı değer tarafımızca (-1) olarak belirlenmiştir. Üçüncü boyut olarak Türkiye'nin siyasi ilişkilerinin Rusya ile bozulması ve tamamen Batı tarafında hareket etmesi bölgesel bir oyuncu olarak güçlenmesine zarar vereceğinden, ayrıca Rusya'nın bölgede güçlü bir aktör ve birçok farklı alanda kilit enerji tedarikçisi olmasından, aynı zamanda da Akkuyu nükleer santralinin inşası gibi ekonomik ve teknik yatırımları (Şimşek vd., 2017) bulunduğundan tarafımızca (-3) olarak değerlendirilmiştir. Diplomatik boyutta ise Rusya'nın önemli bir bölgesel oyuncu olması, aynı zamanda Türkiye'nin kimi komşu ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştirmiş

olması ve bu ülkelerde etkin bir devlet haline gelmesi tarafımızca (-3) olarak değerlendirilmiştir.

İkinci seçenek olarak değerlendirilen yani Türkiye'nin Rusya'nın dış politikasına eşgüdümlü bir dış politika tutumu sergilemesi durumu, askeri anlamda NATO ve Türkiye ilişkilerini, siyasi olarak da Türkiye'nin Avrupa entegrasyonunu olumsuz biçimde etkileyeceğinden tarafımızca (-3) olarak değerlendirilmiştir. Ekonomik anlamda her ne kadar Rusya ve Çin 2023 yılının ikinci çeyreği itibarı ile Türkiye'nin en büyük ithalatçısı konumunda olsa da Türkiye ihracatının yaklaşık % 25'ini Almanya, ABD, Birleşik Krallık ve İtalya gibi Avrupa ve Atlantik ülkelerine yapmaktadır (TUİK, 2023). Bu nedenle Türkiye'nin Avrupa-Atlantik yörüngesinden kopması ekonomik boyutta irrasyonel olarak görülmüş ve tarafımızca (-3) olarak değerlendirilmiştir. Bahsedilen seçenek siyasi boyutta incelendiğinde Türkiye 1952 yılında NATO üyesi olmuş, Kore Savaşı'ndan başlayarak (1950), KFOR, IFOR, SFOR, Afganistan Destek Misyonu olan Afganistan Türk Görev Kuvveti (ATGK) gibi birçok operasyonel görevde NATO'ya destek vermiş ve örgüte ülke içinde birçok üs sağlamış bir devlettir. (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2023; T.C. Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2023). Sadece askeri değil siyasi anlamda da çoğunlukla NATO üyeleriyle birlikte hareket etmiştir. Öte yandan, hali hazırda Avrupa Birliği aday ülkesi konumundadır. Türkiye'nin gerek ABD gerek AB devletleri ile yaşanacak siyasi ve büyük ölçekli bir krizden olumsuz etkilenme ihtimali yüksektir. Bu seçeneğin tercih edildiği bir ortamda bu örgütlerde üye olan Yunanistan gibi Türkiye ile rekabet halinde olan devletlerin ağırlığının artacağı ve Türkiye için hayati başka politika alanlarını da olumsuz etkileyeceği dikkate alınarak tarafımızca bu seçenek (-5) olarak değerlendirilmiştir. En nihayetinde ise Türkiye'nin Rusya ile yakınlaşmasının Avrupa-Atlantik perspektifinden uzaklaşması anlamına geleceği ve bu durumun uluslararası anlamda Türkiye'nin diplomatik manevra kabiliyetini daraltma ihtimali düşünülerek diplomatik boyut (-3) olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin dış politikasında üçüncü bir seçenek olarak gördüğümüz uzlaştırma Türkiye'nin dış politikası konumunda en rasyonel tercih olarak görülmektedir. Bu tercihle AB-ABD hattı ve Rusya ile ilişkilerde en az kayıp fakat en çok kar tercih edilebilmektedir. Örneğin askeri anlamda Türkiye Ukrayna'ya Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) olan bayraktarları satmış ve bu durum NATO-AB-Türkiye üçgeninde Türkiye'nin prestijini arttıran bir gelişme olmuştur. Bu sebeple askeri boyutta Türkiye'nin dış politikasındaki tarafımızca (+3) olarak değerlendirilmiştir. Ekonomik açıdansa Türkiye Ukrayna'ya SİHA satarken aynı zamanda da Rusya ile ekonomik açıdan bağlarını açık tutmuştur. Öyle ki Rusya ve Türkiye ticaret hacmi Avrupa yaptırımlarına rağmen artış göstermiş, Rus vatandaşları Türk vatandaşlığı almaya devam etmişlerdir (Ridgwell, 2023). Aynı zamanda Türkiye'nin Ukrayna ve Rusya'ya arabuluculuk yapması ve tahıl koridoru anlaşmasına öncülük etmesi uluslararası alanda prestijini arttırmış, NATO için gerekli bir müttefik, AB için gerekli bir ortak olarak görülmesine yol açmıştır. Tüm bunlar düşünüldüğünde ekonomik açıdan pragmatist bir tercih olarak

yorumlanabilecek bu seçenek tarafımızca (+3) olarak değerlendirilmiş, siyasi olarak (+3), diplomatik boyutta ise (+5) olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada son alternatif olarak ele alınan karışmama durumunun ise görece daha az rasyonel olduğu söylenebilir. Bu durumun sebebi askeri boyutta yaşanacak somut bir kayıp ya da yük olarak görülmemelidir. Bu durumun askeri boyuttaki sebebi görece kazanç olarak nitelendirilebilecek bir fırsatın kaçmış olması durumudur. Gerek askeri gerek ekonomik boyutta Türkiye'nin kurmuş olduğu denge politikasının kazançları çalışmada bahsedilen süreç içinde açıkça belirtilmiştir ancak karışmama durumunun bu kazançların elde edinimini zorlaştıracağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu sebeple askeri boyutta karışmama seçeneği tarafımızca (+1), ekonomik boyutta ise (+3) olarak değerlendirilmiştir. Diplomatik boyutta da karışmama seçeneği doğrultusunda Türkiye bölgesel ya da küresel anlamda bir prestij kazanımı sağlamayacaktır. Ancak bu durumda NATO ve AB ülkelerinden ekonomik ve/veya siyasi baskılar görece olması muhtemeldir. Bu durum Türkiye'yi dış politika anlamında sınırlayacağından diplomatik boyut açısından tarafımızca (-1) olarak değerlendirilmiş, siyasi boyutta ise benzer biçimde (-1) olarak değerlendirilmiştir.

En nihayetinde dönem konjonktürü ele alındığında, Türkiye'nin ulusal çıkarını maksimize etmek için en rasyonel tercihinin taraflar arasında denge mekanizmasına dayalı bir dış politika formülasyonu üretmesi olduğu görülmektedir. Bu noktada Türkiye bölgesel ve uluslararası anlamda prestijini yükselterek bölgede kilit bir oyuncu olarak görünen varlığını pekiştirmiştir. Ayrıca tahıl koridorunun açılmasına ilişkin anlaşmada arabulucu olarak görev üstlenmesi gerek ekonomik gerekse diplomatik açıdan hem Türkiye'ye hem de Avrupa ülkelerine fayda sağlamıştır. Arabuluculuk seçeneği ile Türkiye bir yandan Rusya ile ekonomik ilişkileri ve Rusya'nın Türkiye'deki yatırım faaliyetlerini devam ettirmiş, diğer yandan ise AB ve ABD ile ilişkilerini güçlendirerek uluslararası ortamda prestij ve saygınlığını arttırmıştır. Özetle Türkiye'nin Ukrayna ve Rusya arasında arabulucu olması mevcut seçenek ve sonuçlar arasında çıkar maksimizasyonunu sağlayabilecek en iyi tercih olarak görülmektedir.

IV. SONUÇ YERİNE: PH YAKLAŞIMINDA TÜRKİYE'NİN ARABULUCU ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Karar alma sürecinde PH yaklaşımı doğrultusunda politika yapımcıların ilk dikkat ettikleri nokta siyasi olarak iktidarlarına bir zarar oluşup oluşmadığıdır. PH'ye göre karar aşamasının ilk adımını oluşturan bu süreçte karar vericiler daha önce de bahsedildiği üzere mümkün gözükten alternatifler arasından siyasi olarak negatif etkiye sahip olacak alternatifleri ortadan kaldırır ve elerler. Rusya-Ukrayna Savaşı düşünüldüğünde karar vericilerin bu çalışma doğrultusunda belirlenmiş alternatifleri şu biçimde sıralanabilir:

- a) Avrupa-Atlantik ağına yakın bir dış politika çıktısı oluşturma,
- b) Rusya'ya yakın bir çizgide politika izleme,
- c) denge politikası yürütme,
- d) karışmama.

Mintz'in yaklaşımından baz alarak belirlenen bu alternatiflerden 'a' ve 'b' alternatifleri yani savaşta bir tarafa dahil olma ve o tarafın belirlemiş olduğu kurallar ya da yönelimler belirleme durumu Türkiye için geçerli gözükmemektedir. Çünkü Türkiye Rusya-Ukrayna Savaşı'nda ne yaptırımlara uyacak kadar Batı yanlısı bir politika izlemiş ne de Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasını kabul edip meşru görece kadar Rusya yanlısı bir dış politika izlemiştir.

İkinci aşama olarak ise 'hayatta kalan alternatiflerden' rasyonel bir tercih yapılması ve bu tercih içinde kararların boyutları incelenmelidir. Mintz'in belirttiği gibi karar boyutları; siyasi, ekonomik, askeri ve diplomatik anlamda düşünüldüğünde 'd' alternatifi için yani karışmama seçeneği için siyasi anlamda güvenlik boyutu karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin hemen kuzeyinde yer alan ve 2014 sonrasında Kırım işgali ile Karadeniz'de varlığını güçlendiren Rusya, Türkiye'nin NATO üyesi olduğu da düşünüldüğünde Türkiye'yi bir savaş girdabına çekebilme potansiyeline sahiptir. Ek olarak bölgeden komşu coğrafyalara başlayacak göç dalgaları da benzer şekilde Türkiye'yi siyasi anlamda zor bir duruma sokabilme potansiyeline sahiptir. Ekonomik olarak enerji boyutu ön plana çıksa da gerek Ukrayna'da gerekse Rusya'da Türk yatırımcı ve girişimciler oldukça yüksek miktarlarda yatırımda bulunmuşlardır. Türkiye'nin hareketsiz kalması bu yurt dışında bulunan yerli yatırımın geleceğini belirsiz bir halde bırakabilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin enerji arz güvenliği kapsamında Rusya'ya bağımlı olduğu düşünüldüğünde tamamen hareketsiz kalmanın ya NATO ya da Rusya tarafından kimi sonuçları olabilmektedir. Ayrıca yaşanan enerji krizi ve Türkiye'deki ekonomik buhran düşünüldüğünde bu krizin etkisinin finans sektörünü oldukça olumsuz etkileme ihtimali yüksektir. Askeri boyutta düşünüldüğünde NATO'nun en büyük askeri güçlerinden biri olan Türkiye'nin hareketsizliği, Türkiye üzerinde kimi politik ve diplomatik baskılar yaratabilmekte ya da tam tersi şekilde askeri harcamaların yükseltilmesiyle ekonomik sorunlar tetiklenebilmektedir. Diplomatik boyutta da Türkiye'nin 'hiçbir şey yapmama' stratejisi dış politikada hedef olarak görülen bölgesel liderlik ve bölgenin kilit aktörü olma yolunda bir fırsatı kaçırma anlamına gelmekle birlikte, taraflarla olan mevcut ilişkilerin bozulmasına neden olabilmektedir. Bu noktada açıkça görülmektedir ki Türkiye karar vericilerinin ikinci aşama olarak karar almada kullandığı en rasyonel alternatif 'c' alternatifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu alternatifte siyasi olarak, Türkiye bir arabulucu görevini üstlenmiş ve dış politika bu takdirle karşılanmıştır. Öyle ki Türkiye Montrö Antlaşması kapsamında Boğazları savaş gemilerine kapattığında hem Ukrayna'dan hem ABD'den hem de Rusya'dan olumlu karşılıklar almıştır. Türkiye arabulucu rolüyle tarafsız kaldığını ve bölgenin istikrar ve statükosu için çabaladığını deklare etmesiyle beraber Rusya'ya karşı yaptırımlara katılmamış ancak saldırıyı da uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirterek bir denge politikası yürütmüş, Rusya ile enerji ve gıda ticaretine devam ederken diğer yandan da Ukrayna'ya İnsansız Hava Aracı (İHA) ve Silahlı İnsansız Hava Araçları (SİHA) satmaya devam etmiş aynı zamanda da mekanize teçhizatlar göndermiştir. Bu denge politikası ve arabulucu rolü neticesinde Türkiye, Ukrayna'dan tahıl koridorunun açılmasına

büyük ölçüde katkıda bulunmuş ve enerji güvenliği ve ticareti sekteye uğramadan krizi yönetmeyi bilmiştir. Aynı zamanda Rusya ile olan yakınlık ve Avrupa arasındaki denge politikası enerji transferi açısından Türkiye'ye yeni kazanımlar sağlama potansiyeline sahiptir. Bu açıdan Türkiye, Ukrayna'dan boşalan enerji transit ülkesi olmayı ve enerji arzı konusunda Avrupa-Rusya arasında bir enerji koridoruna dönüşmeyi amaçlamıştır. Askeri boyutta Türkiye sahip olduğu iki boğaz, Kafkaslara ve Ortadoğu'ya komşu olması hasebiyle yeniden Avrupa güvenliğinin kilit oyuncularından biri olduğunu göstermiştir. Bu coğrafi yetenekler Türkiye'nin jeo-politik ve jeo-stratejik önemine yeniden vurgu yapmıştır. Türkiye'nin bu denge politikası sonucunda ortaya çıkan arabuluculuk hareketi Türkiye'ye hem uluslararası ortamda hem de bölgesel ortamda yeniden bir prestij kazandırmıştır. Diplomatik olarak ise Türkiye, Ukrayna'yı destekleyen Avrupa-Atlantik ittifakı ile Rusya arasında bir iletişim hattı işlevi görmüş ve uluslararası hukuktaki arabuluculuk ilkesinin vermiş olduğu sorumluluk ve hakları kullanarak ateşkesin sağlanması için tavsiyeler veren tarafları görüştüren ve iletişimi sağlayan bir köprü görevi görmüştür.

Sonuç olarak yukarıda anlatılanlar ışığında Türkiye'nin, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ortaya çıkışından sonra dış politika hareketlerini açıklamada PH yaklaşımı oldukça başarılı bir işlev görmüştür. Teorinin öngördüğü gibi Türkiye karar alıcıları iki aşamalı bir karar sürecinden geçmiş, siyasi kayıplar telafi edilemezlik ilkesi kapsamında değerlendirilmiş ve mevcut alternatiflerden eleme yapılmıştır. Bu aşamadan sonra ikinci aşamada kalan alternatifler kar-zarar analizi ile rasyonel karar verme yöntemine benzer bir biçimde seçilmiş ve yeterli derece kar perspektifi ile Türkiye denge politikasını başarılı şekilde sürdürmüştür. Bu açıdan bakıldığında PH yaklaşımı Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı ile ilgili olarak dış politika tercihlerini, bu tercihi ortaya çıkaran neden ve sonuç ilişkisini açıklayabilmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Birinci yazar %60, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Allison G. T. (1971). *Essence Of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. Boston: Little, Brown and Company.
- Altun, A. (2021). Dış Politikada Karar Verme: 1957 Suriye Krizi'nin Poliheuristik Bir Değerlendirmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, Vol. 7, Iss. 82, 2088-2102.
- Anadolu Ajansı. (2022). *Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Yerhov, Türkiye'nin Montrö'ye Uymasını Taktir Ettiklerini Söyledi*, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rusyanin-ankara-buyukelcisi-yerhov-turkiyenin-montroye-uymasini-takdir-ettiklerini-soyledi/2521527>, (e.t. 29.11.2023).

- Anadolu Ajansı. (2023) *Türkiye, Kırım'ın yasa dışı ilhakını tanımadığını yineledi*, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-kirim-in-yasa-disi-ilhakini-tanimadigini-yineledi/2847086> (e.t. 30.11.2023).
- Baltacı, A. (2022). Rusya Ukrayna Savaşı Kapsamında Türkiye'nin Siyasi ve Ekonomik Rolü. M. G. Açığöz & Z. Alimgerey (Ed.), *In Proceedings Book of International Congress on Social Sciences, China to Adriatic-XIV*, 517-526.
- BBC News. (2022). *Montrö Boğazlar Sözleşmesi: Türkiye'nin Hamlesi Ne Anlama Geliyor, Rusya-Ukrayna Krizinin Seyri Değişebilir Mi?*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60571805>, (e.t. 29.11.2023)
- Campbell, S. (2019). The Utility of Poliheuristic Theory for Predicting Leaders' Policies: President Carter & the Iran Hostage Crisis. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 24, Iss. 12, 79-89.
- Christensen, E. J., & Redd, S. B. (2004). Bureaucrats versus the Ballot Box in Foreign Policy Decision Making. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 48, Iss. 1, 69-90.
- Decay, R., & Carlson, L. J. (2014). Traditional Decision Analysis and the Poliheuristic Theory of Foreign Policy Decision Making. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 48, Iss. 1, 38-55.
- Fakahany, T. (October 2022). Analysis: The ripples of the war Russia says isn't a war. *The Associated Press*. <https://apnews.com/article/analysis-ripples-of-russian-war-in-ukraine-f07f976de967ca248f79d32739757ee9> (e.t. 08.07.2023)
- Foster, M. J. (2023). Poliheuristic Decision-Making Analysis: President George W. Bush and the Decision to Invade Iraq. *Wild Blue Yonder*. <https://www.airuniversity.af.edu/Wild-Blue-Yonder/Article-Display/Article/3534259/poliheuristic-decision-making-analysis-president-george-w-bush-and-the-decision/> (29.11.2023).
- Gökçelik, Ş. B. (2022). *Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Türkiye'nin Arabulucu Rolü*. Avrasya İncelemeleri Merkezi, No:2022/21.
- Gözkaman, A. (2022). Türkiye's Foreign Policy vis-à-vis the War in Ukraine: A New Version of Active Neutrality. *Perceptions*, Vol. XXVII, No:2, 159-176.
- Hoşab, H. Y. (2022). *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye'nin Karadeniz Politikaları Bağlamında Türkiye-Ukrayna İlişkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.
- Kaddorah, E. (2022). Türkiye and the Debate on Neutrality in the Ukraine War. Arab Center for Research and Policy Studies, Research Paper.
- Kahneman, D. & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk, *Econometrica*, 47(2), 263-291.
- Kinne, B. J. (2005). Decision Making in Autocratic Regimes: A Poliheuristic Perspective. *International Studies Perspectives*. Vol. 6, No.1, 114-128.
- Lepeska, D. (April 2022). Why don't Turkey's people want their government to back Ukraine? *The National News*, <https://www.thenationalnews.com/opinion/comment/2022/04/18/why-dont-turkeys-people-want-their-government-to-back-ukraine/> (e.t. 09.07.2023).
- Metropoll (2022). *Türkiye'nin Nabzı Mart 2022 Anketi*. <https://www.metropoll.com.tr/arastirmalar/turkiyenin-nabzi-17/1919> (e.t. 07.07.2023).
- Mintz, A. (2004). How Do Leaders Make Decisions?: A Poliheuristic Perspective. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 48, Iss. 3, 3-13.
- Mintz, A. (2005). Applied Decision Analysis: Utilizing Poliheuristic Theory to Explain and Predict Foreign Policy and National Security Decisions. *International Studies Perspectives*, 6, 94-98.
- Mintz, A., & DeRouen, K. (2010). *Understanding Foreign Policy Decision Making*. New York: Cambridge University Press.
- NATO (2023). *Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2023)*. Bruxelles, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/7/pdf/230707-def-exp-2023-en.pdf (e.t. 19.09.2023).
- Özel, M. S. (2015). Rus Dış Politikasında Ukrayna Krizi ve Türkiye'ye Etkileri. *IV. Türkiye Lisanüstü Çalışmaları Kongresi - Bildiriler Kitabı II*. Kütahya, 73-88.

- Redd, S., B. (2003). The Poliheuristic Theory of Foreign Policy Decision Making: Experimental Evidence. M. Alex. *Integrating Cognitive and Rational Theories of Foreign Policy Decision Making*. New York: Palgrave Macmillan, 101-126.
- Redd, S. B. (2005). The Influence of Advisers and Decision Strategies on Foreign Policy Choices: President Clinton's Decision to Use Force in Kosovo. *International Studies Perspectives*. Vol. 6, Iss. 1, 129-150.
- Redd, S. B., & Mintz, A. (2013). Policy Perspectives on National Security and Foreign Policy Decision Making. *Policy Studies Journal (PSJ)*, Vol. 41, Iss. 1, 11-37.
- Ridgwell, H. (June 2023). Russian Trade Rises Despite Sanctions, as NATO Member Turkey Offers 'Critical Lifeline'. *Voanews*. <https://www.voanews.com/a/russian-trade-rises-despite-sanctions-as-nato-member-turkey-offers-critical-lifeline-/7128651.html> (e.t. 21.09.2023).
- Sandal, N. A., Zhang, E., James, C. C., ve James, P. (2011). Poliheuristic Theory and Crisis Decision Making: A Comparative Analysis of Turkey with China. *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 44, Iss. 1, 27-57.
- Şimşek, N., Şimşek, H. A. ve Zhanaltay, Z. (2017). Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation. *Bilgi*. No: 83.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. Türkiye-Ukrayna Siyasi İlişkileri. https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ukrayna-siyasi-iliskileri_.tr.mfa (e.t. 30.11.2023).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2022). *Türkiye-Rusya-Ukrayna Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı*, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-ukrayna-uclu-disisleri-bakanlari-toplantisi--10-mart-2022.tr.mfa>, (e.t. 29.11.2023).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2023). *NATO Genel Bilgi Notu*, <https://www.mfa.gov.tr/data/nato-bilgi--notu.pdf> (e.t. 21.09.2023).
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı (2023). *Barışı Destekleme Harekâtı*. <https://www.kkk.tsk.tr/bdh.aspx> (e.t. 21.09.2023).
- T.C. Ticaret Bakanlığı Moskova Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2023). *Rusya Federasyonu Ülke Raporu*, <https://ticaret.gov.tr/data/5bcc5d4813b876034cfece26/RF%20C3%9CLKE%20RAPORU%20-%202023.pdf> (e.t. 19.09.2023).
- TUİK (Haziran 2023). *Dış Ticaret İstatistikleri*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Haziran-2023-49625> (e.t. 20.09.2023).
- Varol, E. (2017). *Polihöristik Karar Verme Teorisi Çerçevesinde İsrail'in 2006 Lübnan Müdahalesi Kararı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yumuşak, T. (2023). Türkiye'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'ndaki Arabuluculuk Rolünün Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1, 165-194.

SUMMARY

One of the newest approaches to analyzing decision-making processes is the Polyheuristic Theory (PH). At its core, poliheuristic theory is basically a decision-making approach that can be considered as a combination of cognitive and rational approaches. PH tries to explain how decision-makers make decisions in the international environment and what stages they go through in the decision process without negating the cause-effect paradigm in making a decision. The theory which was first proposed by Alex Mintz in 1993 and subsequently established in the field of political science at the "Decision-Making on War and Peace: A Cognitive-Rational Debate" conference organized by the University of Texas in 1994, predicts an analytical model that consists of two stages in the decision-making process. According to this theory, in the first stage of the decision-making process, some of the existing options/alternatives are eliminated by utilizing shortcuts related to the

situation in question. At this stage, decision-makers avoid analyzing the available information in detail in terms of each dimension they have identified. In the second stage of the decision-making process, a rational choice is made by conducting a cost-benefit analysis among the remaining alternatives after the elimination process. Thus, this approach not only focuses on the results of the decision and the reasons behind it but also reveals how policymakers reached that decision. Moreover, the approach that envisages a dual decision-making system fundamentally argues that domestic politics is the main determinant in foreign policy and that decision-makers make foreign policy decisions by avoiding political losses. It then suggests that alternatives are carried out rationally by decision-makers.

Starting from this point, this study aims to analyze Turkey's balancing policy between the West and Russia and its mediation role in the Russia-Ukraine War in light of Polyheuristic theory by considering military, political, diplomatic and economic elements. This war has presented many opportunities and risks to Turkey, such as improving its deteriorated relations with traditional allies like the United States and the EU, becoming an energy transit hub between Europe-Atlantic and Russia, increasing its prestige in the international arena, and maintaining its existing relations with Russia and Ukraine. Therefore, it is essential to determine how Turkey formed its foreign policy outcomes during this process and what the consequences/effects of these outcomes were. In this context, in the first part of the study the main thinkers of Polyheuristic theory were discussed and assumptions proposed by this approach in the foreign policy decision-making process were analyzed in detail. In the second part of the study, it was tried to explain Turkey's balancing policy after the Russia-Ukraine War started in February 2022 and the role it undertook as a mediator. Finally, in the third section of the study, Turkey's foreign policy outputs (Western-oriented foreign policy, pro-Russian foreign policy, mediation, etc.) were selected in line with the case study in the foreign policy decision-making process. Then, outcomes/impacts of the preferred foreign policy decisions in military, economic, political, and diplomatic dimensions, as determined by Mintz, were evaluated by creating a decision matrix. In this decision matrix, Turkey's foreign policy decisions after Russia-Ukraine War are scored between very bad (-10) and very good (+10) in terms of dimensions, considering domestic politics. As a result of the study, it is claimed that Turkey eliminated politically irreparable and costly alternatives as a preliminary elimination among the existing alternatives and made foreign policy decisions by rationally evaluating the remaining alternatives. In this study the Polyheuristic theory was tested in the perspective of Türkiye's foreign policy in the Russia-Ukraine War, and it has been able to explain the Turkish foreign policy decision-making system and outcome for the mentioned period.